

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

○ aruncatura de ochiu peste sistemele si starea scóloru din staturile cele mai insemnate europene din tempulu nostru.

Este indisputabile interesulu ce-lu potemu trage din a scí, ce sisteme vigéza in scólele diverselor state civilisate, ce spiritulu dominéza in ele, la ce gradu alu progresului a ajunsu invetiamentulu si educatiunea, in ce relatiuni stà scól'a facia cu beseric'a si cu statulu. — Pentru-cá se procuramu acestu interesu publiculu acestei foi, incepusemu inca in lun'a trecuta a impartasi starea scóloru din unele state. Dar' dupa form'a in care incepusemu, materialulu prè crescea sub condeiu, si colónele acestei foi suntu prè anguste. Astu-felu érá imposibile a terminá acésta materia cu espirarea acestui anu. Din asta cauza urmamu a constringe in unu cadru mai angustu, dar' chiaru si instructivu materialulu in cestiune. Facemu acést'a dupa raportulu oficiosu despre espusetiunea din Londra. Adeca la espusetiunea universale din Londra din 1862 de arti si industria, a fostu o clase, adeca cl. 29, destinata pentru espusetiunea obiectelor de invetiamentu si educatiune. Deci noi nu vomu enumerá, nu vomu apretia nice vomu judecá diversele obiepte espuse acolo pr. carti, charte séu mape, globuri, colectiuni, instrumente, jucarii pentru copii s. a., — ei vomu face unu

extractu din interesantele notitii, asemenarile si datele statistice despre desvoltarea si starea actuale a instructiunei si educatiunei din cele mai insemnate staturi ale Europei. Despre acést'a ne dà sciri detaiate profesorulu Rudolffu Wagner din Würzburg dupa „raportulu oficiosu despre espusetiunea din Londra.“ Astu-felu se incepemu:

I.

Anglia.

„Cu tóte-ca mai multi legislatori ai vechimei si-au indreptatu atentiunea asupra educatiunei tinerimei, totusi ingrigirea n'a mersu nici odata asiá departe, cá se redice scóle in intielesulu de adi alu cuventulu, cá se iee in mana civilisarea generatiunei sucrescenti si se redice institute de statu pentru latirea culturei. Numai epoc'a mai nóua a produsu scóle considerate cá intogmiri ale statului. Semburulu desvoltarei scóloru jacea in monasterie, midilocitorii nesciuti intre cele dóue epoce mari de cultura, adeca a tempulu vechiu clasicu si acelui nou. In locul pucineloru scóle monasteriale nu s'au redicatu numai seminare, gimnasie, licee si universitati, dar' pe lunga acesteia, cari suntu partile constitutive relevante ale marelui edificiu alu invetiamentulu, pe lunga acesteia, dícu, se constituá o base lata si firma in scólele populare. Meritul d'a fi revocatu in viétia astu-felu de institute se cuvine cu

multu mai pucinu protestantismului, dupa cumu acel'a s'a desvoltatu cá unu faptu istoricu, cu multu mai pucinu, ~~deu~~, de catu spiritului dupa cumu lucra elu astadi, si pe care se batéza protestantismulu. Dar' aceea nu póte nime se nu recunósca, ca precumu peste totu spiritulu germanu a pasítu cá unu elementu potinte pentru nisce epoce care si-traise viéti'a séu pentru nisce popóre, care nu ajunsese inca la desvoltare, — totu astu-felu mai cu sama poporulu germanu a cultivatu sciintiele, a provocatu o literatura varia, a creatu scóle, care in diametru intrecu cu multu cele-lalte tieri. In Germani'a cultur'a este proprietatea poporului si o necesitate pentru elu. Francesii potú se fia invidiatu pentru glori'a si dibaci'a loru formale, englesii pentru guvernamentulu loru, pentru capacitatea loru practica si comerciale si pentru esperinti'a loru, totusi germanulu remane demnu d'a fi invidiatu pentru cea mai inalta civilisatiune si pentru cultur'a lui.“

„In Anglia scólele populare nu suntú treb'a statului. Astu-felu germanii, provediuti cu atatea scóle, nu potú se aiba vr'o idea despre pucin'a cultura scolastica a poporului englesu. Dupa I. Kay in anulu 1850 din 17 milióne de suflete, peste 8 milióne nu sciau nici se cetésca nici se scrie. In anulu 1859 se aflà, ca din 35,000 de ostasi, 20,000 nu erau in stare se cetésca nici o litera! Din 158, 782 barbati insurati in an. 1856, — 48,000 si din totu atate mueri 70,000, n'au potutu se-si scrie numele in listele legali, ci au trebuitu se faca numai o cruce. D' aici urméza, ca diumetate din femeile englese, ér' dintre barbati totu alu treilea nu scie se-si scrie numele. Unu capelanu dela inchisórea dela Preston reportéza in 1858, ca din 100 prinsi 40 percente nu au auditu nici odata ceva despre Christosu, ér' 60 percente n'au auditu nici odata nimica despre regin'a Victoria! Unu filantropu au redicatu in unele comune scóle de seraci séu scóle men-

dicali sub nume de National Schools. Ce e dreptu, suntú mii astu-felu de scóle, dar' ce ajungu acestea intr' atati'a seraci? De altmíntea acestea scóli mai merita si acea impunitatiune, ca ele suntú fora de vr'o organizatiune universale, adese ori fora midilócele suficiente, si-adesse fora invetiatori de tréba. Alte scóle mendicali pre cumu Ragged Schools (scólele trentiosiloru), Sondag Schools (scólele dominicali) pre acestea le judeca insusi numele loru. Idei'a fundamentala a Ragged Schools este, ca pre cumu lenea séu trandaví'a e inceputulu toturorú fora-de-legiloru, astu-felu activitatea este inceputulu toturorú faptelorú bune. Scólele trentiosiloru suntú unu slabu remediu, deca unu altu remediu nu vine a preveni acestu reu mare. Se punemu ca aceste scóle n'ar' mai lasá nimicu de doritu, totusi ele nici atunci nu ar' prestá folosulu doritu, fora d'a fi parintii obligati a-si tramite copii la scóla.“

Raportulu despre instructiunea englesa se termina cu urmatórele cuvinte:

„Noi am vediatu ca instructiunea englesa stà cu multu in deretulu celei germane; noi am observatu, ca deca masim'a: *nolimus leges Angliæ mutari*, are undeva valóre, apoi o are si in constitutiunea invetiamentulu, si astu-felu multe in invetiamentu au unu caracteru propriu deca nu anticatu (invechitu, obsoletu), cá si boerulu incostumatu cu talaru si paruca. Contemplatiunea obieptelorú de invetiamentu ce le-au espusu alte natiuni ale Europei in cl. 29, si mai alesu germanii, de necese va trebúi se conduca superbi'a vechia englesa la nisce reflexiuni binefacatóre asupra angustelorú limite a conceptiunei sale de pan' acumu; compararea prestatiunilorú proprie indigene si a celorú straine, incatu s' atinge de cuprinsu si forma, va dá, fora indoiéla, unu nou aventu activitatiei pe teremulu instructiunei si va

face a-si prefige nóue tinte.“ Raportulu sana mai ai incolo:

„Este afora de tóta indoiél'a, ca gradulu desvoltamentului spirituale alu unui poporu mai d' aprópe se caracteriséza prin instructiune, si in acestu respectu Germani'a póte servi de modelu toturoru celoru alalte tieri reprezentate la espusetiunea din Londra. Cu surparea guvernului monasteriale, instructiunea a devenitu unu bunu comune alu natiunei germane, si convingerea, ca cultur'a spiritului in generalu este indispensabile pentru fericirea si misiunea in acésta viétia, a aventatu instructiunea in generulu la o culme cá micairi aiurea. Ori-ce poporu civilisatu póte aratá dupa pusetiunea sa corifei in sciintie si arti, dar' lumin'a culturii si a cunosciintie nicairea n'a petrunsu asiá tare mas'a poporului cá la germani. Pentru acestu asertu vorbesce si rezultatulu asemenarei intre copii obligati d'a frecená scól'a populara si intre cei ce-o frecenéza. In Prusia 7 percente nu frecenéza scól'a, in Bavaria 10 pct., in Austria 23 pct., — ér' in Francia 44 pct. din copii obligati d'a merge la scóla, remanu fora nici o invetiatura. Cu totu dreptulu trebuie se afirmamu, ca in nici o tíera, in nici unu statu de pe pamentu nu se afla atatea foculare de cultura spirituale, cá in Germania. Acésta cultura, este, fora indoiéla, consecinti'a desvoltamentului séu evenemintelorú nóstre istorice si politice, séu consecinti'a acelu semtiu aduncu inradecinatú in poporulu germanu pentru o cultura independinte in fia-care provincia, si antipatia catra ori-ce centralisatiune mecnica.“ etc.

Acestea le díce amintitulu profesorú despre natiunea sa. Noi le lasamu la judecat'a lectorului.

II.

Austri'a.

Austri'a la espusetiunea din Londra si-a avutu loculu seu separatu de ceea-lalta Ger-

mania, si astu-felu si in amintitulu raportu de judecarea prestatiuniloru ei pe campulu invetiamentulu are o rubrica deosebita.

„Instructiunea in Austri'a, díce raportulu, este mai multu impreunata cu educatiunea decatu in alte staturi ale Germaniei; ea este pe deplinu organizata de statú, de elu este dominata, si desvoltata in tóte direptiunile. Austri'a este avuta de deosebite institute de vocatiuni, pentru cari spesele, cea mai mare parte, se dau din fonduri publice. Remarcabile este participarea cea mare a preutímei la instructiune si la supravéghierea instituteloru. Midilócele pentru cultur'a spirituala a poporului suntú in mare abundantia, dar' pe lunga aceea se afla o sistema bine intogmita, care pune in curgere aceste midilóce. Au ajunsu si in Austri'a la convictiunea, ca desvoltarea invetiamentulu nu se póte sugrumá nice prin ordinatiuni ierarchice nice prin masime de statú invehite. Si aici instructiunea trebuie se s adópere a aduce in valóre pentru totu deun'a acelu principiu, ca luminarea si cultur'a mai inalta spirituala trebuie se fia scopulu supremu alu unui statú.“

„Austri'a tiene la principiulu instructiunei obligatóre. Cá limba instructiva, dupa lege, in tóte scólele populare trebuie se-se folosésca limb'a materna a copiiloru. Unde populatiunea e de limbi diverse, totu aceeași scóla trebuie se satisfacá acestei cerintie, déca cumva nu se potú redicá scóle separate pentru fia-care limba. La 27,500 scóle populare germane vinu 22,400 negermane. Astu-felu dara statistic'a ne spune, ca asertiunea ce se aude adeseori, ca adeca elementulu germanu ar' coplesí tóte cele lalte elemente din Austria, este cu totulu nefundata. Statulu nu are putere a schimbá cifrele ce le subministra datele statistice, ba nu are nici dreptulu; elu are numai detori'a si interesulu d'a midilócí pentru tóte aceste popóre diverse asemenea lumina si cultura: pentru-ca cultur'a

universale sustiene si stringe la olalta statulu in intru, si-lu face conservativu; cultur'a reslăfăta in tóta mas'a poporului nu lase se predomine patime unilaterale, ce in Austria usioru aru poté erumpe spre ruin'a statului, fiindu elu compusu din atatea contraste varie si ostile. Fiindu-ca unu sentiu immediatu de coerintia abia e-siste, si fiindu-ca consciinti'a statutui austriacu e combatuta necurmatu de superbi'a natiunala, astu-felu numai interesulu provenitoru din marea unitate de statu, póte mai vertosu se incopcie la-olalta singuraticele natiunalitati.“

Din aceste spresiuni cam nebulóse ale raportului, ce e dreptu, nu prè ne potemu pro-copsi, nice potemu conchide la starea instructiunei in Austria, unde dica cine ceva dice, cultur'a poporului nu va fi cea dorita, si pretinsa de spiritulu tempului, nu va poté prosperá nici odata pana candu scólele voru fi totu „slepulu“ ierarchiei. Ceea ce vá se dica raportulu prin „interesulu provenitoru din marea unitate de statu“ este cu totulu indiferente, pentru-ca acésta unitate nu procura chiar' nimica guvernamentului independinte alu instructiunei, care a inceputu a-si rupe cale larga in cele-lalte staturi ale Germaniei, si-a matorá fruptele cele mai dulci pe campulu instructiunei. Catu de insuficiente suntu institutetele de invetiamentu in Austria, chiar' dupa numerulu si ramificatiunea loru, potemu vedé in urmatórele date statistice ale lui Wagner: „Marea importantia a instructiunei in Austria nu se póte trage nici la cea mai mica indoie-la. Lips'a instructiunei a fostu fórte semtita si in 1848 in tóta populatiunea, si prin reorganisa-tiunea gimnasiiloru (1849), si mai vertosu prin fundarea de scóle reali a capetatu o solutiune multiemitóre (?). Gimnasii se afla 240 cu 2947 invetiatori si 51,41 scolari, din contra numai 30 scóle reale cu 510 invetiatori si 9939 scolari. Este batatoru la ochi, ca scóle industriale lipsescu mai cu totulu (cele 7 institute poli-

technice cu 170 invetiatori si 2800 scolari suntu inechite si stau cu multu inderetulu scóleloru inalte germane dela Karlsruhe, Zürich etc.) Cele 8 universitati si 5 academii juridice suntu frecantate de de 8434 scolari.“

(Vá urmá.)

Consideratii asupra invetiamentului primariu in Romania. de Andreiu Pretorianu.*)

Invetiamentulu primariu este chiamatu se dea dóue mari servituri societatii.

1. Se pue baza invetiamentului secundariu séu colegialu.

2. Se impartia cu inbilsigare o cultura proprie la comerciulu si industria.

Dela programa inse aterna folósele ce póte societatea se traga. Dar' o programa chiar' de ar' fi perfecta, ea nu póte atinge scopulu daca institutorulu chiamatu a o aplicá nu va avea metoda. Metod'a este mobilulu care face programa se rodéscă. Deci fara o buna programa si fara institutori cu buna metoda, scólele primari nu potu esiste de catu cu numele.

Vomu considerá dar' acésta ramura de invetiamentu sub trei punturi de vedere principaii.

1. Program'a.
2. Metod'a si ecsecuti'a ei.
3. Cartile didactice, si in sfirsitu localulu.

Program'a.

Toti copii, fara osebite de inteligentia si midilóce, batu la usi'a scóleloru primari cá se invetie se citéscă, se scrie si se socotéscă. Dar' de aci se impartu drumurile. Unii se destina la cursuri colegiale, altii se adau la comerciulu séu industria.

Program'a celoru patru clasi primari trebue dar' se satisfaca amendóue aceste interese ale societatii.

Cele d'antaiu trei clasi primari sunt obligatóre si comune si celoru ce se destina la cursuri superiori, si celoru ce se adau la comerciulu.

Clasa IV. este destinata a slugi de introducere la comerciulu si industria.

Program'a scóleloru primari dela 1859 n'a respec-

*) Brosiur'a ce cuprinde aceste consideratii, ne veni mai de multu la mana din Bucuresci, dar' tempulu si spatiulu nu ne-a permis pan' acumu a impartasi punctele mai insemnate. Noi facemu acésta cu atatu mai vertosu, cu catu ca multe din cele espuse aici potu avé deplina valóre si pentru noi.

tatu despartirea invetiamentului primariu, séu invetiamentulu primariu propriu disu, de invetiamentulu profesionalu séu scól'a reala, si de aci a resultatu paralizî'a.

Dupa §. 53 dela capu II. sec. I. Regul. Org. scolarii de a III. primara sunt autarisati se tréca in cl. I. colegiala, dupa noile dispositii nu sunt priimiti in clas'a I. colegiale decatu scolarii ce voru presintá atestatu de a IV.

Dar' ganditu-s'au cei ce au luatú aceste dispositii ca, intré studiile clasei IV primare nu este nici unu raportu, nici o analogia cu studiile clasei I. colegiale? Éta dar' colegiulu osinditu de mai multi ani a avé scolari prosti. Celu pucinu aceste studii sunt ele de ajunsu cá se constitué o scóla comerciala? nici acésta.

Trei-dieci de ani de candu s'a pusu cea d'antaiu pétra a unei scoli comerciale, prin infiintierea clasei IV primare. Trei-dieci de ani de candu comerciulu si industri'a tieiei, acésta ramura care face puterea lumii civilizate aiurea, la noi in Romania se vede inca osindita a remané in urma chiar' a plugarului, caci plugarului se dá o scóla, pe candu comerciulu se refusa.

Tinerii comersanti in zadarú batu la usi'a colegiului cá se invetie matematicile aplicate la comérciu, sciintiele naturali, notiuni de dreptulu comercialu si de economia politica, regula comtórului si vre un'a s'au dóue din limbile moderne adoptate in comérciu, intr'unu cuventu sciintiele ce constitué o scóla de comérciu cá cele din Elvetia séu o scóla reala cá cele din Prusia, acestea ei nu-le potú gasi la colegiu organizate a nume pentru trebuinti'a lorú.

Dupa ce am constatatú ca din fusiunea celoru dóue divisiu primari nasce paralizî'a, se luamu program'a studiiloru, se analisamu fie-care objectu in parte si se vedemu daca tóte acele objecte suferu critica.

Dar' nu putemu vorbi de studii fara a vorbi mai antaiu de metoda. Program'a este corpulu, metod'a este sufletulu, un'a fara alt'a nu potú traí.

Metod'a.

„In scólele nóstre sunt atatea metode cati si institutori, de aci nasce unu resboiu care omóra progresulu: institutorulu de la III. cu metod'a sa restórna cea ziditu colegiulu seu de la a. II. cu alta metoda si asiá mai de parte, ér' scolarii sunt jertfa.“

Acestea sunt ecspresiiile cu care m'am slujitu in raportulu meu oficialu in calitate de inspectoru generalu alu scóleloru primari din Romania catre onor. Eforia a instructiei publice „despre starea scóleloru primari anulu scolaru 1857—58.“

„Pana la infiintierea unei scóle normale primare, am adaogatu in susu citatulu meu raporlu, unde aspirantii la institutoratu se póta dobendí conosciintiele pedagogice, fara de care nu póte fi cineva institutoru, propuiu seantie gratuite despre metodologia pe vremea vacantiloru mari.« Mesur'a propusa a remasu pe chartie, scól'a normala nu s'a infiintiatu, si starea scóleloru primari urméza a fi trista si astadi.

Dar', fost'au óre scólele primari osindite de la infiintierea lorú cá se nu aiba nici o metoda? multiunita ceriului nu. De la 1832 pana la 1848 toti candidatii de profesori trebuia se tréca unu esamenu de metoda mutuala conformu §. 152 capu IV. sec. I. Regulamentulu organicu. Si care din profesori nu —mi aducu aminte de seantiile de metodologia ale respectabilului profesorú si amiculú meu d. Iordache Popu? Avea dar' atunci scólele o metoda si prin urmare erá si progresu.

Metoda mutuala, acea metoda care a facutu admirati'a scóleloru primari din Englitera, loculú seu natalu, si in urma girulu lumii, a fostu introdusa si in scólele nóstre. Acést'a metoda are dóue avantaje netaaduite. Unulu economicu, caci unu singuru institutoru póte invetiá 400 de scolari intr'un'a si aceeași sa'a si in aceeași vreme. Altulu asemenea acestuia este disciplin'a. Lancaster autorulu metodei mutuale a intiesu ca unu copilu nu póte stá tintuitu pe banca mai multe ceasuri, si prin evolutiuni organizate cu o tactica curata militara, ordnóa la fie-care ceasu misicarea in individi care desmortiesce corpulu si recreza pe scolari. — Intrarea si esirea din scóla, sunt de-o-potriva supuse la o tactica disciplinare. — Astfelu copilulu din versta de 6 ani cresce, deprindenduse pe nesimtite, cu ordinea si disciplin'a.

Si candu vorbescu de disciplina, pentru scólele nóstre, asi vré se scriu cu litere de feru pe frontispitiulu fie-caria scoli cuventulu „disciplina.“

Ne spunu inse invetiatiu nostri cari au visitatu scólele Germaniei, Belgiei, Franciei s. c. l. ca metod'a mutuala este de multu osindita in acele scoli si inlocuita cu metod'a simultanee.

Nu tagaduimu superioritatea metodei simultanee asupra metodei mutuale, observamu numai ca totu ce este bunu, folositoru pentru Germania si Francia, nu póte fi bunu si folositoru si pentru noi in Romania. Sunt din numerulu acelor'a ce urescu siationarea, acést'a este starea omului mortu. Iubescu progresulu,

progresulu este legea naturei, dar' cine cutéza se ésa din legile naturi se sferama.

Metod'a simultanee, cá tóte metodele, voiesce inainte de tóte institutori formati si sperimentati in pedagogia într'o scóla normala, pentru cá se póte ecescutá acea metoda. Directorulu generalu alu scóleloru din Romania D. B. Boerescu prin circular'a sa de la 30. Iuliu 1859, catre institutorii scóleloru primari cere punerea in esecutare a metodei simultanee. Dar' credin'ta óre D. Boerescu ca prin cateva linii tiparite s'ar' puté inculcá o metoda nóua unoru institutori ce nu sunt iniatiati in nici o metoda?

Se admitemu inse ca inteliginti'a si sperinti'a unora din domnii institutori ii pune in stare a pricepe instructiile directorului scóleloru, chiar' de ar' fi perfecte, si ar' puté asfelu se puna in practica o metoda cu totulu nóua pentru dinsii.

Si la acésta supositia putemu se objectamu. Metod'a simultanee cere unu contactu de minutu alu institutorului cu scolarii, o apropiere si o comunicatia intima intre institutoru si scolari, de aci resulta ca unu institutoru nu póte invetiá decatu masimumu 50 de scolari. In scólele nóstre cl. I — II primara numera de la 150 — 170 scolari, cl. III de la 70 — 80, si dar' sub raportulu numerului numai cl. IV are acestu avantajiu. Deci d. Boerescu chiar' de ar' fi avutu institutori formati la acésta metoda in scól'a normala, totu nu puté se céra punerea in esecutare a metodei simultanee decatu dupa ce ar' fi imultitu numerulu scóleloru in proportia cu numerulu scolariilor, ceea ce n'a facutu.

Inca o consideratia si nu de pucina insemnata a scapatu éra si din vederea d. Boerescu candu a cerutu punerea in esecutare a metodei simultanee.

Scólele primari din Francia recruta scolarii loru din salele de asilu. Aci copii poporului dela versta de 2 séu 3 ani pana la versta de 6 ani invetiá a citi pucinu, a scrie, a socoti si a memorizá, si totu de o data acesti mititei cresc sub ordine si disciplina. Copii poporului nostru vinu la scóla in starea de bruta si cu totulu nedisciplinati. Cu copii in asemenea conditia si mai alesu cu unu numeru de 150, desfidu pe cei mai buni institutori din Francia se esecute metod'a simultanee.

Voimu se adoptamu metodele scóleloru din Francia? atunci se procedemu ca in Francia si in casulu acest'a se cere se fondamu.

1. Scóle normale pentru cá se avem buni insti-

tutori cu studii pedagogice. 2. Sale de asilu care se slujésca de pepiniere scóleloru primari; dar' se nu daramamu o casa cu nedejdea de a zidi unu palatu.

Dar' metod'a mutuala pentru scólele nóstre astadi este totu atata de streina cá si metoda simultanee. Si cum putea fi alt-felu de vreme ce clase de metodologia infiintata la 1832 de 15 ani numai esista?

Deci pe catu este cu neputintia a se pune in esecutare metod'a simultanee, in starea de facia a scóleloru primari, cu atatu ar' fi de anevoia se ne întórcemu la metoda mutuala osindita la mórte de doctorii scóleloru.

Scólele inse nu potu esistá fara o metoda, si se va dice. La care voiu raspunde. Daca este vorba pentru o metoda, apoi metoda pentru metoda, imi am si eu metoda mea. Metoda micsta.

Metoda micsta are meritulu a reconciliá pe améndoue aceste metode, ea este centrulu de gravitate intre aceste dóue extreme, si are avantajulu de a fi si economica, caci se póte pune in esecutare fara a se adaogá personalulu institutiriloru primari, precumu cere metod'a simultanee.

Metod'a micsta impartasiesce de la metod'a mutuala pe monitori, cu osebite de restricti'a atributiiloru loru. Ast-felu monitorii clasei I—II privegiéza si notéza purtarea scolariilor, referindu-se in casuri grave la institutoru. Monitorii invetiá pe scolari formarea litereloru si a cifreloru, ii ecesercita la silabismu si la calcululu din gandu; cu unu cuventu invetiamentulu memanicu propriu disu este incredintiatu monitoriloru sub inspecti'a institutorului. Ér institutorulu este rezervatu a cultivá mai alesu inteliginti'a si a desvoltá rationamentulu scolariilor. Inteliginti'a prin citirea de mactime morale si fabule alese, puindu pe scolari in stare a supune ei insusi moral'a ce omulu póte trage din-tr'insele. Rationamentulu prin operatii de aritmetica cu probleme din viéti'a practica. Monitorii din clasele III. si IV sunt de odata repetitorii, fie-care la 5 scolari, si censori ai purtariilor. Institutorii de a III. si a IV din partele, gasescu teremulu pregatitu de colegulu loru de la a II si astfelu ei, ajutati si de monitori potu cultivá cu succesu inteliginti'a tinerimei, fie-care in cerculu programei sale.

Declaru inse mai dinainte ca, si acésta metoda va avea sórtea metodeloru precedente, daca nu se va infiintiá celu pucinu unu cursu de metodologia obligatoriu pentru institutorii actuali si viitorii, daca nu o scóla normala.

Studiile.

Se venim insfirsitu si la program'a studiilor; se punem insfirsitu man'a pe cheia, se deschidem us'a altarului, si cu respectu se ne apropiem de vestalele ce pastréza focariulu luminei, de acelu inaltu corpu alu instructiei publice, de consiliulu de diece si se vedem ce decretéza elu pentru fiii ómeniloru.

Dela cea d'antaiu aruncatura de ochiu pe programa am vedutu si constalamu ca, consiliulu la rendulu seu n'a respectatu principiulu despartirei invetiamentulu primariu, astfelu precumu este intocmitu de Regulamentulu organicu capu II. sec. I. §§. 53, 54 si astfelu precumu ilu reclama trebuintiele societatii.

Principiulu despartirei invetiamentulu primariu contine in sine viétia, isvorulu viitorulu colegiiloru si alu unei scóle de comerciulu si industrie. Acestu principiu l'a nesocotitu si program'a de astadi a consiliulu superioru de instructia publica, pe cata vreme studiile divisiunii I. sunt prea incarcate si studiile clasei IV nu sunt indestulu de intinse, si numerulu profesoriloru adaogatu, in sfirsitu ca program'a acestei divisiunii se reprezinta program'a unei scoli comerciale. Deci din nou colegiile osindite a avé scolari prosti, pentru ca intre studiile clasei IV. care trebuie se hranésca colegiile, si studiile clasei I. colegiale nu este nici o legatura, nici o continuatia, nici o analogia. Din nu comerciulu osinditu de consiliulu superioru a suspiná dupa o programa care se-i dea cunoscintiele proprii la comerciulu; din nou osinditu comerciulu romanu a nu avé si elu o fórtia morala precumu are un'a materiala.

Nu ne place se despuiemu mortii pe chimpulu batáii; de aceia o critica asupra studiiloru ar' fi chiar' de prisosu, pe cata vreme aceste studii nu reprezinta unu totulu, unu intregu, si deci program'a loru zidita pe nisipu. In respectulu inse alu sciintiei facemu o analiza asupra obiectelor de studii principali, insfirsitu se dovedimu si sciintificu ca program'a actuale n'are nici unu scopu, si prin urmare nu pótu slugí la nimicu, séu slujasce fórtie reu interesele sociale.

Clas'a II. Aritmetica.

Patru lucruri aritmetice cu numere intregi si complecsile.

La citirea acestoru linii, vediu pe Pitagora si cu densulu pe toti ucenicii lui protestandu impotriva unei anomalii in sciintia. Complecsele, dicu ei, nu potu trece inaintea fractiiloru. Dar' se vede, a trebuitu ca si in sciintia se -si gasésca locu proverbulu nostru «ca la noi la nimeni.»

Notificamu acésta anomalia si credemu ca se va

sterge din program'a actuale complecsele si se va pune in locul lor fractiile; intr' altu chipu complecsele nu potu de catujsé complice sciintia, si scopulu ei nu este acést'a.

Catra acést'a, pentru cuventulu ca, copii poporului nostru nu viu la scóla primara pregatiti, precumu vinu copii franciziloru pregatiti de la salele de asilu, pe lenga care se mai adaoge si lipsirile nenumarate ale copiiloru nostri la scóla, (véda-se matriculele scóleloru primari) preferimu reductia programei numai la studiulu celoru patru operatii simple; si daca ar' mai fi ceva de lipsa, propunemu esercitiuri dese cu probleme aplicate la viétia practica.

Cl. II. Desemnulu.

Program'a voiesce desemnu, cu man'a libera negresita si póte inca figuralu. Dar' sciu cei ce facu program'a ca institutorulu se muncesce amarnicu, cá se invetie pe copii cumu se cie condeilu, cum se tienatrupulu si chartia, si in sfirsitu se le si linieze pentru cá se-i deprinda a scrie literile minuscule si majuscule dupe modelele de caligrafia? Si candu institutorulu isbutesce se aiba la sfirsitulu anulu 15-20 scolari cari se póte scrie conformu reguliloru, elu se inganfa cá si generalulu care a castigatu o bataia.

Desemnulu dar' in clas'a II. cu scolari de asemenea putere, este pusu se ingrósie, se infle program'a, intr'unu cuventu, se figureze ér' nu se se studieze.

Cl. II. Gramatic'a.

Distingerea partiloru cuventulu si formele gramaticali intr'unu modu practicu.

Suntemu din numerulu celoru ce nu credu in minuni, si titlulu de facia pentru noi constituie o adeverata minune. Daca program'a ar' fi fostu facuta pentru scolari de clas'a II. din Francia póte inca ar' fi ramasu ceva de dísu. A cere in sa dela copii cari abia sciu citi si scrie pucinu si cari, pentru sciintia celoru ce face programele, vinu la scóla pe apucate, a cere cá se invetie in cate-va luni distingerea partiloru cuventulu este a cere imposibilulu.

Dar' program'a cere acést'a intr'unu modu practicu si se va observá. Si la acést'a vomu responde. Ori program'a nu scie deosebii sciintia de aplicati'a ei, ori cerendu si un'a si alta cer'e imposibilulu, voiesce chimere. Daca prin distingerea partiloru cuventulu program'a cere sciintia gramaticale, apoi sciintia are regulile sale, sciintia cere definitii, acést'a este logic'a frésca: Cá se póta cineva avé o idee de unu lucru trebuie se cunósca existenti'a lucrului si legile ce guverna acelu lucru; de aci definitia si prin urmare teori'a. Fara definitia de unu verbu, spre pilda, cum póte institutorulu vorbi scolariloru sei de forma, de conjugarea verbului, séu cu alte vorbe de aplicatia de practica?

Putemu dar' afirmá ca program'a cerendu distingerea partiloru cuventulu, a cerutu sciintia a cerutu definitia loru.

Este altu lucru ca scolarii nu trebuie se invetie definitia papagalicesce cá in carte, cu chiar' vorbele autorului, acést'a este o sistema de aplicatia a sciintiei,

nu este sciint'a insasi; sistem'a acést'a o osindimu si noi, caci ea omíora inteligint'a, si nu credemu ca autorii programei prin vorbele „intr'unu modu practic” au pututu confundá sciint'a cu metod'a, cu sistem'a de aplicatia a sciintiei. Deci program'a cerendu si un'a si alt'a dela scolarii de a II. primara, au cerutu imposibilu.

Noi ne am feliicitá daca am vedea ca scolarii de a II. primara cunoscú si sciú deosebí bine partile cuventului variabile. Cu chipulu acest'a le pregatimu drumulu, si le asiguramu succesu bunu la studiulu etimologicu din clasa III. (Va urmá.)

Varietati.

Dorulu tierii.

Se afla 'n natura o mistica óra
Candu cerulu cu auru si focu se colóra;
Candu diu'a cu nóptea placuta se 'ngená;
Candu line susururi s' audu la funtana,
Candu aerulu dulce e prin de miróse;
Candu are copil'a gandiri amoróse;
Candu silii se jóca p'o radia de luna;
Candu sacre concerturi departe resuna; —
Atunci, la cea óra, eu plin de 'ntristare,
Simtiu inim'a 'n peptu-mi ca bate mai tare;
Cá note confuze de mii si mii lire
In mintea -mi s' aduna atunci suvenire;
Pe cerulu albastru atunci se desina
Multu scump'a mea tíera, fantasma devina,
De munti coronata, incinsa de riuri,
Cá ninfele-antice cu auree briuri.
Imi place spre dens'a se sboru cu-a mea minte;
Se vedu scump'a-mi muma si bunu -mi parinte;
Spre ei alu meu sufletu mereu se 'ndreptéza,
D'o lunga lipsire amaru singeréza:
Cá 'n tíera, si-aicea e sér'a senina,
Si-aicea natur'a d'armonii e plina;
Dar' nu sciú ce arte ca 'n sufletu -mi trece
Adese-o segéta taiósa si rece;
Ades candu e nóptea tacuta, adenca,
Eu versu calde lacrimi, si diu'a plangu inca.
Si, vai! n'am pe nimini ce vré a le sterge;
Caci numai o muma durerea 'ntielege,
Ea singura scie dulci vorbe ce-alina
O anima trista, unu peptu ce suspina.
Amaru de acél'a ce tíer'a isa lasa,
Ce merge departe d'a tata-seu casa,
Ce vede cur: fumulu la altii se 'naltia,
Ce limbi si-obiceiri straine invétia,
Ce singuru de june in lume se duce,
Ce uita catu panea din tíera e dulce,
Si catu e mai dulce a tierii cantare,
Unu frate, o sora si-a loru sarutare!
Amaru pentru densulu, caci lacrimi l' astépta
Din visulu uitarii candu vai! se destépta!

Duceti-me iute, duceti-me 'n tíera;
Caci panea straina imi este amara;
Caci simtiu in astu aeru ceva ce m' apasa,
Si-unu doru e in petu-mi ce pacea nu-mi lasa!
Oh! aerulu tierii! elu singuru dá viétia;
Caci plinu e de farmecu si plin de dulcétia!
Duceti-me iute se vedu inc'odata
A Oltului valuri si Dunerea lata,
Dumbrav'a cu paseri, campi'a cea verde,
Carpatulu cu fruntea-i ce 'n ceruri se perde
Se vedu alu meu léganu si vatr'a strebuna:
Acolo e viéti'a placuta si buna. (Din Melod. Intime.

Publicatiune de concursu.

In urmarea Concluserului adusu in siedint'a II. p. 22 a adunarei generale a Asociatiunei, tinute la Blasiu in 7. si 8. Septembrie a. c. subscrisulu Comitetu puclica prin acést'a concursu, pentru premiulu de 50 fi. v. a. destinatulu pentru doi insi romani, cari cu ocaziunea adunarei generale viitorie, voru adevení cu documente demne de credintia, ca suntu in posesiunea mai multoru fragari destinati pentru prasirea vermiloru de metasa.

Competitorii pentru acestu premiu au de a se pre insciint'a la Comitetulu Asociatiunei transilvane pana la 1. Iuliu c. n. 1864.

Sabiiu in 6. Octobre c. n. 1863.

Comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Publicatiune de concursu.

In urmarea conclusului adusu in siedint'a II. P. 22 a adunarei generale din anulu curente, tinute la Blasiu in 7. 8. Septembrie, subscrisulu Comitetu publica prin acést'a Concursu la premiulu de 100 fi. v. a. destinatulu pentru unu individu romanu cualificatu in art'a stenografica. — Terminulu Concursului se defige pre 1-a Novembre 1863 dupa cal. nou.

Competitorii la acestu premiu au de a-si substerne la acestu Comitetu concursurile loru, prevediute cu documentele necesarie de cualificatiune, pana la terminulu mai susu insemnatu.

Sabiiu in 6. Octobre c. n. 1863.

Comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a remana si cultur'a poporului romanu.